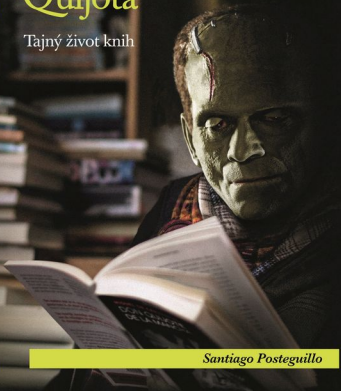


Noc, kdy Frankenstein
četl Quijota

Santiago Posteguillo

Noc, kdy Frankenstein četl Quijota

Tajný život knih



NOC, KDY FRANKENSTEIN ČETL QUIJOTA

Noc, kdy Frankenstein četl Quijota

Tajný život knih (Neboť knihy mají i jiné životy)

Santiago Posteguillo



BOURDON

LA NOCHE EN QUE FRANKENSTEIN LEYÓ EL QUIJOTE

La vida secreta de los libros (porque los libros tienen otras vidas)

Copyright © Santiago Posteguillo, 2012

Translation © Anna Tkáčová, 2018

Czech edition © Bourdon, 2018

All rights reserved

*Pro první Elsino čtení,
za pozorného Lisina dohledu*

Obsah

	9	Úvod
11		Kdo vynalezl abecední řazení?
	19	Vikingové a literatura
	27	Utajený autor
35		Napsal Shakespearova díla Shakespeare?
	43	Vězení
51		Schubertovo Ave Maria a historický román
59		Alexandre Dumas a dlouhý stín Augusta Maqueta
	67	Projev
79		Noc, kdy Frankenstein četl Quijota
	87	První dojmy
	97	Dvacet šest dní
	105	Dcera deště
113		Charles Dickens a počítačové pirátství
121		Nároží ulic Péreze Galdóse a Ángela Guimeràa
	129	Vražda Sherlocka Holmese
	137	Zákop
	145	Gestapo a literatura
153		Prezident Eisenhower a vzpoura jednoho hobita
	161	Poslední let

169	KGB a smrtonosný rukopis
177	Zapomentutý román
185	Spisovatelé vrazi
193	Tajemství Alice Newtonové
201	Elektronická kniha, aneb pergamen 21. století
211	Možnost dozvědět se víc (bibliografie)
217	Jmenný rejstřík
221	Poděkování
223	Ediční poznámka

Úvod

Tvář, kterou z literatury všichni vidí, jsou romány, básně nebo divadelní hry, jež se hrají na jevišti. Lícem je to, co světla osvětlují v knihkupectvích, co se inzeruje na webových stránkách jejich virtuálních protějšků na síti, to, co září u vchodů do velkých divadel. Co se však skrývá za tím? *Noc, kdy Frankenstein četl Quijota* chce vést odvážného čtenáře dál za hranici vymezenou stránkami knihy, slovy básně nebo světly představení. Toto je malá velká cesta, která chce čtenáři ukázat, co se skrývá za knihami: autory, jejich životy, jejich rozmary, genialitu a někdy také bídu. A také, co je za samotnými knihami jakožto předměty. Proč existují anonymní knihy? Která kniha nedala spát sovětské tajné službě? Který spisovatel zneklidňoval Gestapo? Který román řada nakladatelství nejprve odmítala, a posléze se stal velkým prodejním trhákem? Od chvíle, kdy se kniha zrodí v mysli nějakého autora nebo autorky, až do chvíle, kdy se dostane do rukou veřejnosti, totiž prochází desítkami drobných okamžiků plných náhod nebo inspirace, štěstí a často také utrpení. Tato kniha oživuje některé z těchto okamžiků, prchavých záblesků velkých historických momentů světové literatury.

Začněme však od počátku. Existuje přece mnoho knih, desítky, statisíce, miliony, kupí se v regálech, hromadí se ve všech koutech pracovny... Jak je uspořádat? Prosím, ať někdo přijde a udělá v nich pořádek. Pak budeme pokračovat.

Kdo vynalezl
abecední řazení?

Kdosi vchází do knihkupectví. Spěchá. Zapomněl koupit dárek pro svou partnerku, ale ví, kterého autora má ráda a který román tohoto autora ještě nemá. Je sobota odpoledne. Ani jeden volný prodavač, s nímž by se mohl poradit. Zamíří do oddělení historických románů. A, B, C, D... M. Tady to je. Šlo to rychle. Náš přítel míří k pokladně a blahořečí člověka, jenž vymyslel abecedu. Dorazí na schůzku a bude mít dokonalý dárek. Obojí včas. Na každý pád díky té skvěle uspořádané posloupnosti písmen, přestože už na to nemyslí.

Když vyjde na ulici, střetne se se spoustou lidí. Všichni přecházejí z jedné strany na druhou, někteří se dívají do svých mobilů a hledají v elektronickém seznamu jména přátel, příbuzných, známých, které čip jejich telefonu seřadil podle abecedy. Na semaforu naskočí zelená. Zatímco přechází ulici, desítky nehybných vozů s poznávacími značkami složenými z čísel a písmen uspořádaných podle abecedy ho pozorují svými reflektory. Vozy touží po své vlastní zelené, aby mohly pokračovat v nekonečné cestě. Lékař na jakési klinice konzultuje ve svém počítači databázi s abecedně řazenými údaji. Nějaká dáma, kterou doma zradil digitální svět, hledá ve

žlutých stránkách písmeno I, aby sehnala instalatéra. Existují geniální vynálezy, které běžně používáme, a tak se nám zdá, že jsou tu s námi odjakživa, ale není tomu tak. Nic nevzešlo z ničeho. Jen jsme v tom nezvratném víru přítomnosti zapomněli na svou minulost. A tak nevíme, kdo vymyslel oheň nebo kdo navrhl první kolo. Stejně se můžeme ptát: víme snad, kdo vymyslel abecední řazení, řád, bez něhož bychom nedokázali poznat svůj vůz, zorganizovat svůj elektronický diář nebo najít v knihkupectví dobrý román? Vydejme se na cestu do minulosti. Vždyť tento příběh započal před mnoha lety.

Je polovina 3. století př. Kr. a rozsáhlé impérium Alexandra Velikého se právě rozpadlo na různé státy a v čele každého z těchto nových království zůstal jeden z Alexandrových generálů veteránů. Seleukos si ponechal Babylonii, Mezopotámii, Persii a Baktrii. Antigonos získal kontrolu nad Frygií, Lýdií a Karií, Helespontem a částí Sýrie. Lýsimachos si nechal Thrákii a Kassandros Makedonii. Nás však zajímá generál Ptolemaios. On bude od té doby vládnout legendárnímu Egyptu, od jihu Sýrie až k nejvzdálenějším hranicím údolí Nilu. Egypt vyčerpávají hraniční války vedené právě proti dalším generálům zemřelého Alexandra, kteří se nyní stali ctižádostivými králi, avšak Ptolemaios I. přesto zakládá v Alexandrii novou budovu, kterou staví výš než vojenské zámky: knihovnu. Na víc neměl čas. Vezmeme-li v úvahu jeho bojechtivé sousedy, již tak učinil hodně. Jeho syn Ptolemaios II. jej vystřídá na trůně, ale není velký válečník jako jeho otec, a brzy je na všech hranicích království poražen. Faraon Ptolemaios II., král Egypta, se tehdy zaměří na velké veřejné stavby v Alexandrii. Pokračuje v ustálení knihovny a na ostrově Faru staví velkou věž

s ohněm na vrcholu, jež bude sloužit za průvodce lodím, které připlouvají do obrovského přístavu onoho rozvíjejícího se města starověkého světa. Lodě naložené zbožím všeho druhu připlouvaly ze všech koutů Středomoří. Vezly olej ze vzdálené Hispánie, víno z Galie, vlnu z Tarenta... a mezi tím vším se nacházely obrovské koše přeplněné svitky a papyry s nejrůznějšími díly: divadelními hrami, epickými básněmi, rétorickými traktáty a díly jakéhokoli vědeckého odvětví té doby. Šlo o opisy veškerého vědění, aby se mohla sestavit největší a nejlepší knihovna světa. Nastal však okamžik, kdy všichni úředníci nové budovy byli zavaleni obrovským množstvím svitků a sdělili to tedy svému králi. Tehdy si Ptolemaios II. zavolał Zénodota.

„Potřebuji, aby ses postaral o knihovnu,“ řekl mu Ptolemaios II.

Zénodotos se cítil nespokojen. Již několik měsíců se věnoval opisu starodávných básní jakéhosi Homéra, dávného autora, jemuž bylo těžké porozumět a který používal stará, dávno zapomenutá slova, a to do té míry, že Zénodotos se v posledních měsících zaobíral sepisováním podrobného glosáře, který by všechny tyto termíny obsahoval.

„Faraon, král Egypta má mnoho služebníků, kteří se mohou o knihovnu postarat,“ odpověděl Zénodotos ve snaze vyhnout se úkolu, jenž by ho o měsíce, možná o roky zdržel v práci, kterou má rozdělanou a jež ho zajímá mnohem víc než pořádání papyrů.

Král faraon, dárce Zdraví, Života a Blahobytu, neboť tak zněly podle tisícileté tradice od doby pyramid jeho tituly v Egyptě, se usmál. Ptolemaios II. měl se Zénodotem vždy trpělivost.

„Jenom tě žádám, aby ses šel do knihovny podívat. Pak pochopíš.“

Zénodotos nemohl odmítnout. Faraon koneckonců platil jeho práci. Ač nerad, odkráčel do staré knihovny. Jakmile vešel, pochopil: Ptolemaios II. značně rozšířil budovy, které středisku vědění věnoval jeho otec. Dosahovaly mimořádných rozměrů. Bylo zjevné, že nikdy předtím se nepostavila knihovna takového významu, jenž se však ztrácel v porovnání s tím, co Zénodotos našel uvnitř: stovky pracovníků přenášely tisíce košů přeplněných papyrovými svitky z jednoho místa na druhé, a jak jen to šlo, rozmísťovaly je v nekonečných sálech obrovité budovy. Nacházely se tam tisíce papyrových svitků, možná více než milion. Nespočitatelné, neobsáhnutelné. Zénodotos faraonovi porozuměl. Nenašel nikoho, kdo by třeba jen tušil, jak to všechno uspořádat. A uspořádání bylo klíčové. Vždyť knihovna neměla žádný význam jen proto, že nashromáždila stovky tisíc svitků, když nikdo není schopen nalézt jeden jediný, kdyby ho chtěl někdo konzultovat. V malých řeckých knihovnách, kde se nashromáždily stovky svitků, si zkušený knihovník každého oddělení vybavil místo, kde lze nalézt jakýkoli text, ale zde to nedávalo žádný smysl. Nikdo si tolik pamatovat nemohl. Je třeba všechno roztrždit, ať už jakkoli. Avšak třídění těchto hromad košů zabere roky, staletí. Možná na to nebude stačit ani celý život. Zénodotos však nepatřil k lidem, kteří by se nechali lehce odradit, postavil se a dal si ruce v bok. Jak uspořádat tento vesmír slov? Nějak to musí jít.

Té noci Zénodotos nespál. Neuklidně se vrtěl na posteli. Zdálo se mu jen o tisících a tisících svitků navršených jeden na druhý jako fantasmagorické náhrobky. Vylekaně se vztyčil.

Byl celý zpocený. Vstal a do keramické nádoby si nalil čerstvou vodu. Náhle mu svítilo.

Následujícího rána si šel promluvit s králem.

„Postarám se o knihovnu,“ řekl a Ptolemaios II. spokojeně pokýval hlavou.

Zénodotos se tedy vrátil do oné ohromné budovy a postavil se doprostřed všech těch svitků. V mysli se mu vybavoval glosář Homérových starých slov. Básník používal tolik archaických slov, takže je uspořádal do skupin tak, že slova začínající od písmene A byla všechna pohromadě, potom slova začínající od B a tak postupně dál. Zpočátku se mu všechno zdálo příliš jednoduché, ale brzy si uvědomil, že to pro nalezení slova, s nímž pracoval, velmi dobře fungovalo. Zénodotos vylezl na stůl, který mu posloužil jako improvizovaný stupínek, a odtud nahlas a zřetelně promluvil k pracovníkům velké alexandrijské knihovny.

„Uspořádáme svitky v abecedním pořadí podle autorů.“

Všichni na něj překvapeně a s nekonečnou úlevou pohlédli. Práce zabrala měsíce a roky, ale Zénodotos měl čas, aby ještě za svého života viděl zarchivované a vyhledatelné statisíce svitků oné obrovské knihovny. Dokonce měl čas se vrátit k práci na Homérových básních.

A tak to děláme i dnes. Až budete v knihkupectví hledat knihu nebo v mobilním telefonu číslo nějakého přítele, vzpomeňte si na dobrého Zénodota. Zaslouží si alespoň vteřinu naší paměti.

Vikingové a literatura